

Hoofdstuk 5

Oorlogsverklaring? *'Je wilt de strijd aan. Tegen wie? Voor wat?'*

Dirk Monsma belt, hij is voor een vergadering in mijn woonplaats. 'Ik sta op het station vanwege een treinstoring. Zal ik even bij je langs komen?' Ik spreek met hem af op het terras op het plein vlakbij huis. Het is juni 2001, ik ben driekwart jaar met ziekteverlof en over een dag of tien is de WAO-keuring.

Het begint met hoe het gaat en over koetjes en kalfjes, en hij hoort me een beetje uit over wat ik de hele dag doe en waar ik zoal last van heb. Ik wil er niet teveel op ingaan, hij moet het maar doen met 'het valt tegen' en 'het is zwaar'. En waarom hier op het terras en niet bij mij thuis? Waarom wil hij dat weten? De afgelopen weken heb ik mijn huis niet schoon gemaakt. Alles is teveel, vooral dat schoonmaken. Maar dat gaat hem niet aan, hij moet het maar doen met het mooie weer dat om een terras vraagt.

Halverwege mijn antwoord op een onschuldige vraag, verandert hij ineens van onderwerp en vraagt me toestemming om voor mijn school een nieuw hoofd te zoeken. 'Dan hoeft je ook niet meer in zo'n zware functie terug te komen.' Ik herinner hem eraan dat de omstandigheden ziekmakend zijn geweest, mijn functie is niet te zwaar. In mijn notitie van een half jaar geleden heb ik dat toch al voldoende duidelijk gemaakt? Hij reageert er niet op. Toch stem ik in, ik zeg dat ik niet wil dat de lange duur van mijn ziekteverlof een normale voortgang van mijn school in de weg staat.

Daarnaast, druk ik hem op 't hart, moet hij mijn instemming wel los zien van zijn negatieve oordeel over mijn functioneren. 'Nee, natuurlijk,' zegt hij, 'ik heb inmiddels begrepen dat je heel goed was en dat je veel hebt gepresteerd. Ik denk daarom ook aan een zwaar inhoudelijke functie voor je.' Stroop is het, ik ken hem inmiddels een beetje. Denk ik.

Op tijd denk ik aan de notitie, ik had al spijt dat ik hem niet meteen in januari had gevraagd daarop te reageren. Zo'n voorlopige reactie kan altijd, ook zonder 'volgende stappen' te nemen. Een voorlopige reactie zou twijfels kunnen wegnemen, en dat zou voor mijn gemoedsrust niet verkeerd zijn op dit moment. Hij belooft een reactie te geven als ik over twee weken toch in de Rotterdam ben voor een bezoek aan de bedrijfsarts. We maken daarvoor een lunchafspraak in een gelegenheid vlakbij het station.

Voor Dirk Monsma is het ook het moment om af te rekenen. Ik kan nog net aan hem kwijt dat hij bij het bekendmaken van mijn instemming, wel de juiste reden moet noemen: de lange duur van mijn ziekte, niet iets anders. Gezien zijn opmerking over de zwaarte van mijn functie, en zijn herhaalde suggesties over de achtergronden van mijn operatie, zou het geen verrassing zijn als hij iets dergelijks tegenover de collega-hoofden als reden van mijn instemming geeft.

Hij is snel weg. Zolang hebben we niet op dat terras gezeten. Wil hij de buit veiligstellen voordat ik er spijt van krijg? Want onderweg naar huis vraag ik me af of ik er wel goed aan heb gedaan, het is allemaal wel erg snel gegaan. Had ik niet eerst een bedenktijd in acht moeten nemen? En had ik hem niet om een schriftelijke reactie op de notitie moeten vragen, in plaats van een mondelinge? Ik ben in elk geval redelijk geweest, die toezegging voor een nieuw hoofd is allesbehalve in mijn belang. De gemaakte afspraken zal ik nog wel even schriftelijk vastleggen. Je weet maar nooit.

Het kost me een paar dagen om die brief te schrijven. Ik overdrijf niet, ook nog na een jaar vraagt zoiets veel tijd en energie, terwijl ik daar eerder mijn hand niet voor hoefde om te draaien. In de brief noem ik de reden van mijn instemming en dat deze los staat van zijn negatieve beoordeling, ook dat de kwestie over mijn geschiktheid en de sollicitatie naar mijn eigen functie er nog steeds liggen. Ik herhaal dat mijn functie niet te zwaar is, en vermeld zijn toezegging om te zullen reageren op mijn notitie over de zware jaren.

De collega die getuige was bij het gesprek met Dirk Monsma over de externe contacten, bel ik om hem zelf op de hoogte te stel-

len. Ik wil niet dat hij langs een omweg te horen krijgt dat ik mijn functie prijs geef. Hij moppert dat gedurende de eerste maanden van mijn ziekteverlof tot aan de komst van een vervanger, niemand van het hoofdgebouw ooit heeft geïnformeerd naar hoe het ging en of het wel ging. Want zowel hij als de eerste technisch assistent zijn nog steeds niet volledig aan het werk vanwege hun aandoeningen. Desondanks voelden beiden zich verplicht om extra tijd te steken in zaken die aandacht opeisten. Formeel hoeven ze dat niet, maar ze wilden me er ook niet mee lastig vallen. Ook dit neem ik op in mijn brief en schrijf dat beiden daarvoor een tegemoetkoming verdienen. Ik vind het bijzonder onverantwoordelijk, alsof alles vanzelf blijft draaien. En dat terwijl mij slecht functioneren wordt verweten.

Dirk Monsma belt me direct terug over mijn brief. Hij reageert op mijn opmerking over de negatieve beoordeling. 'Dat heb je verkeerd begrepen, ik heb juist een heel positief oordeel over jouw functioneren!'

Ik begrijp het niet. Ik herinner hem aan zijn kritiek op mijn laatste werkdag, en dat dit in mijn ogen toch bepaald een negatief oordeel is. En op het terras heeft hij op dezelfde opmerking heel anders gereageerd. En dan zou ik het nu ineens verkeerd begrijpen?

'Dat heeft te maken met het verleden, en ik wil nou juist naar de toekomst kijken.' Ik noem zijn verwijten die hij op mijn laatste werkdag er met de haren heeft bijgesleept. 'Dat zijn gewone fouten, dat heb ik van anderen gehoord. We maken allemaal fouten, ook ik maak dagelijks fouten.'

Het gaat hem natuurlijk niet om 'gewone' fouten. Het waren trouwens helemaal geen fouten, dat had ik toen toch al duidelijk gemaakt? En daarna ook nog eens herhaald in mijn notitie? En welke functie hadden die zogenaamde fouten dan wel, als het geen negatieve beoordeling was? Het moest mij toch overtuigen dat ik niet geschikt zou zijn voor mijn eigen functie? Ook opmerkelijk dat hij een half jaar geleden, na mijn notitie, ook niet in die zin heeft gereageerd. Het is toch logisch dat ik een verband leg tussen zijn kritiek op mijn laatste werkdag en het advies dat ik niet naar mijn

eigen functie zou moeten solliciteren? Nou dan?

Ik zeg dus dat ik hem niet meer kan volgen en dat hij maar schriftelijk op mijn brief moet reageren, misschien dat ik het dan wel begrijp. Dirk kan niet anders dan daarmee instemmen. Hij zal mij die reactie overhandigen bij de lunchafpraak na mijn bezoek aan de bedrijfsarts. Eens zien hoe hij zich dan uit dat gedraai gaat redden.

Ja, het zijn *letterlijke* uitspraken van Dirk. Ik kan hem niet verkeerd begrepen hebben. Door de opnames met mijn antwoordapparaat kan ik het hier woordelijk weergeven. Meerdere telefoontjes bewaar ik vanwege het opmerkelijke karakter. En ik heb niet alleen met Dirk getelefoneerd, ook met anderen zal ik nog merkwaardige telefoongesprekken gaan voeren en ook die zal ik bewaren. Laat iedereen van de zenuwen maar peentjes zweten over de vraag welke gesprekken ik wel, en welke ik niet heb bewaard. In elk geval heb ik alles heel nauwkeurig kunnen noteren. Precies met die bedoeling heb ik immers dat antwoordapparaat aangeschaft.

De week daarop, vlak voor de geplande lunch met Dirk, raadt de bedrijfsarts me aan de contacten met de SKVR te beperken tot de allernoodzakelijkste, en dan alleen schriftelijk. Want het gedoe windt me veel te veel op. Zowel de ontmoeting op het terras als het telefoongesprek hebben mijn bloeddruk omhoog gepompt. Beide keren was ik meerdere dagen van slag. Zonder overdrijving. Ik kan het gewoon niet meer hebben, ook al ben ik inmiddels bijna een jaar aan het 'herstellen'. Vergeleken met de toestand in het gesprek op mijn laatste werkdag, lijkt ik nu zowel fysiek als mentaal verder van huis dan ooit. Het kost me al een paar dagen om een redelijke brief te schrijven. In het telefoontje met Dirk was ik dan nog wel redelijk assertief, maar het moment daarop weet ik nauwelijks hoe ermee om te gaan.

Met het advies van de bedrijfsarts voel ik me gesterkt om de afspraak af te zeggen. Nog vanuit zijn kantoor bel ik Dirk. Omdat hij in vergadering is laat ik de boodschap bij zijn secretaresse achter. Ik stuur hem meteen een brief na dat we voortaan maar schriftelijk

moeten communiceren, geen ontmoetingen meer, geen telefoontjes. Ik leg uit dat ik daarmee ook wil voorkomen dat ik zijn uitspraken verkeerd uitleg. Of hij dus zijn eerder beloofde schriftelijke reactie naar aanleiding van zijn telefoontje wil opsturen, met een schriftelijke reactie op de notitie.

Een koekje van eigen deeg? Want wedden dat ik ook dat telefoontje achteraf verkeerd zal hebben begrepen? Tenslotte schrijf ik dat ik mijn besluit zelf bekend zal maken, zowel binnen mijn school als onder de collega-hoofden. Ik wil geen risico lopen dat hij onjuiste redenen gaat noemen. Het duurt drie weken voor ik een reactie krijg, want nu het zwart op wit komt te staan kan hij dat later niet meer terugdraaien.

Beste Theo,

Onlangs ontving ik twee brieven van je. Je vraagt de communicatie over zaken die je werk betreffen, schriftelijk af te doen.

De kern van mijn boodschap over je functioneren is:

* Ik heb een positief oordeel over je functioneren. Jij hebt met al je kwaliteiten de school gemaakt tot wat het is. In het verleden heb ik mij daar waardierend over uitgelaten. Ik ben nog steeds enthousiast.

* In een gesprek medio vorig jaar heb ik mij de vraag gesteld of het verstandig is voor jou, om de komende jaren opnieuw hoofd van jouw school te zijn, mij baserend op kritische geluiden uit je omgeving, uit eigen waarneming, daarbij voorspellend naar de toekomst.

* Op dit moment ben ik geheel overtuigd dat je geen hoofd meer zou moeten worden, wel zeer waardevolle betekenis zou kunnen hebben voor de SKVR. In een telefoongesprek gaf je aan dat je dit niet zo begrepen hebt. Het spijt mij dat ik misverstanden bij jou heb opgeroepen. Om die reden geef ik je enkele parallellen om uit te leggen wat ik bedoel.

* Ik beoordeel Kok als een knap Minister-president en vind tegelijk dat hij zeker niet vier jaar extra aan de top moet staan. Dat wordt een drama.

* Lubbers is vier jaar te lang Minister-president geweest. De eerste acht jaar deed hij het fantastisch, al was ik het inhoudelijk overigens zelden met hem eens.

* Om dicht bij huis te blijven. Henk is vier jaar te lang directeur van de SKVR geweest. Zowel voor de SKVR, voor hem als voor jou. Ik heb buitengewoon grote waardering voor zijn directeurschap tot op de laatste dag.

Denk er maar eens over na.

Kernachtiger kan ik je het niet uitleggen.

Leugenaar! Over mijn functioneren heeft hij zich nooit eerder positief uitgelaten, het tegendeel. Op het terras heeft hij daar weliswaar voor het eerst iets anders over gezegd, maar wel pas na mijn opmerking over die negatieve beoordeling. Die keer telt niet mee, dat is te recent voor het verleden waar hij het over heeft.

Hij heeft zich tegenover mij ook nooit iets afgevraagd, hij probeerde me er juist van te overtuigen dat ik plaats moest maken omdat ik slecht zou functioneren. Nu hij de dingen op papier moet zetten moet hij wel iets anders beweren. In feite neemt hij daarmee zijn oude mondelinge uitlatingen terug, want nu heb ik ineens wél goed gefunctioneerd. En daar moet ik nu kennelijk mee stoppen.

De opmerking over 'kritische geluiden' is suggestief. Uit welke omgeving komen die dan? Zijn er wel kritische geluiden, behalve dan die twee van Myra die ik eenvoudig heb weggeveegd? En misschien van Henk? In die gevallen zullen het enkel opportunistische geluiden zijn, van echte steekhoudende kritiek is mij tot nu nog niets gebleken. En stel dat die geluiden terecht zouden zijn, dan is er nog altijd de samenhang met de bizarre omstandigheden waaronder ik mijn werk heb moeten doen. Daarover geen woord.

En waar is deze brief met deze inhoud nou helemaal voor nodig, ik heb toch al ingestemd met het zoeken naar een nieuw hoofd, en dat is toch wat hij al een jaar lang eigenlijk van mij wil? Deze brief is niet de beloofde uitleg van zijn draaierige telefoontje. Geschied- vervalsing. Nieuw gedraai.

Na zijn brief heb ik het niet meer, dagenlang. Het komt ook heel slecht uit op dit moment. Over een paar dagen heb ik een WAO-keuring, en daarover maak ik me ook al druk, want wat zal daar gaan gebeuren? Ook met een normale conditie veroorzaakt het ergernis over de boodschap die je destilleert, en misschien haal je dan de schouders op over de verpakking. Maar na een jaar gespannen thuiszitten reageer ik er op als gestoken.

Wat zie ik niet door de voortdurende stress en emotie? Zit er een dubbele bodem in zijn brief, vraag ik me af. Moet ik wel of niet reageren, en hoe dan? In het telefoongesprek was het nog: 'Dat zijn

gewone fouten, dat heb ik van anderen gehoord. We maken allemaal fouten, ook ik maak dagelijks fouten.' En nu zijn het weer kritische geluiden op grond waarvan ik niet geschikt zou zijn. Wat wil hij nou? Dat gedraai van hem tolt door mijn hoofd.

Die 'eigen waarneming' is onzin, we hebben elkaar slechts een paar keer ontmoet, en toen ging het om zijn pogingen om mij te overtuigen dat ik niet goed zou hebben gefunctioneerd. In het gesprek op mijn laatste werkdag is hijzelf degene geweest die een onmiskenbaar slechte indruk heeft gemaakt.

Het blijft op die manier een 'uitspraak zonder proces'. Mag dat eigenlijk wel? Wat heeft hij dan waargenomen? Kom op, voor de dag ermee. Kom eens met iets concreets! Niet met suggestieve opmerkingen. Bij die waarnemingen hoort ook de voorgeschiedenis dat het water mij veel te lang aan de lippen heeft gestaan, en dat ik daardoor geen al te beste indruk zal hebben gemaakt. Wie naar argumenten zoekt, zal die altijd vinden, en die anders wel fabriceren.

En waar is de reactie op mijn notitie? Krijg ik die ooit? Hij zal zich in veel bochten moeten wringen om er na al dit geharrewar een geloofwaardige draai aan te kunnen geven. De kritische geluiden uit mijn notitie, die ook nog eens controleerbaar zijn, laat hij geheel buiten beschouwing en hecht wel waarde aan die vermeende geluiden van anderen? Diezelfde dag nog stuur ik Dirk Monsma daarom een mail met de vraag waar die reactie op mijn notitie blijft.

Teleurstellend is het, zacht uitgedrukt. Ik reageer emotioneel en bel een van de technisch assistenten om mijn persoonlijke spullen in een doos te doen. Die kom ik wel een keer bij hem thuis ophalen. Zo is de kogel ook meteen echt door de kerk.

In de week die Dirk Monsma nodig heeft om te reageren, verstuur ik een brief naar de collega's van mijn school, een andere naar de collega's uit de hoofdenoverleg. In de laatste brief houd ik mijn ergernis niet voor me. Zonder namen te noemen hoop ik dat eventuele betrokkenen zich er iets van zullen aantrekken. Ik betwijfel overigens of er wel betrokkenen zijn. Alhoewel, minstens één.

Beste collega's,

Mijn herstel vraagt meer tijd dan ik had verwacht en gehoopt, en inmiddels heb ik zelfs een WAO-keuring achter de rug. Omdat het allemaal zo lang duurt heeft Dirk mij een paar weken geleden gevraagd om in te stemmen met een procedure voor een nieuw hoofd voor mijn school.

Ik heb ingestemd omwille van een goede voortgang van mijn afdeling. Ik wil het niet op mijn geweten hebben dat ik door de lange duur van mijn herstel de voortgang van de school in de weg sta.

Dat is de enige reden waarom ik instem met deze procedure, er is geen enkele andere reden. Ik wil graag dat dit duidelijk is.

Toen ik nog werkte heb ik niet te koop gelopen met de bizarre omstandigheden waaronder ik drie jaar lang mijn werk heb moeten doen. Daar heb ik uiteindelijk een fikse burn-out aan overgehouden. Dat staat dus volkomen los van de twee ziekenhuisopnames van vorig jaar.

Wat mij bijzonder teleurstelt is dat het beeld van mijn functioneren blijkbaar niet gezien kan worden in het licht van de omstandigheden waaronder ik mijn werk heb moeten doen. Terwijl die omstandigheden mijn conditie en gezondheid, en dus de kwaliteit van mijn functioneren, behoorlijk hebben beïnvloed. Gedurende de laatste drie jaar dat ik heb gewerkt, heb ik Henk meerdere malen daarvan op de hoogte gesteld, en heb hem steeds gewaarschuwd voor de gevolgen voor mijn functioneren én mijn gezondheid. Helaas heeft hij het nooit nodig gevonden daar iets aan te doen, of daarmee rekening te houden.

Nu krijg ik de rekening gepresenteerd in de vorm van een fikse burn-out, misschien een WAO, én een 'kritisch' (in mijn ogen is dat natuurlijk negatief) beeld van mijn functioneren als hoofd.

Dat beeld blijkt gevormd door 'kritische geluiden uit je omgeving' en 'uit eigen waarneming', aldus Dirk. Ik veronderstel dat hij met die omgeving de collega's van het voorge hoofdenoverleg bedoelt, en dat die omgeving geen rekening heeft gehouden met de bizarre omstandigheden. Ik liep er immers niet mee te koop. Dirk heeft zijn waarnemingen enkel kunnen doen gedurende mijn slechtste dagen, halverwege vorig jaar, en in slechts enkele korte ontmoetingen. Het ging toen zeer slecht met mij; ook daarmee heb ik niet te koop gelopen.

Ook een verslag van tien pagina's, dat ik Dirk eind januari heb gestuurd, van hetgeen zich de laatste jaren feitelijk heeft afgespeeld, blijkt niets te hebben veranderd aan dit kritische beeld van mijn functioneren als hoofd.

Deze brief zal ongetwijfeld een zure indruk op jullie maken, maar ik vind dat naast de 'kritische geluiden' van anderen, ook mijn geluid hierover gehoord mag worden.

Ik wens jullie allen het allerbeste in je huidige functie, en voor iedereen een goed personeelsbeleid.

Theo Coolsma

Ik stuur Dirk Monsma een kopie van beide brieven. In de brief aan de medewerkers van mijn school onthoud ik me van kritisch commentaar.

Meteen de volgende dag een telefoontje van een van de drie andere voorge hoofden, ik heb mijn brief natuurlijk ook naar hun gestuurd. Dirk blijkt ook hem te hebben gevraagd met vervroegd pensioen te gaan. Er is voor gemeenteamtbenaren immers een speciale regeling en waarom zou hij daar geen gebruik van maken, aldus Dirk. Nadat die collega eerst informatie heeft ingewonnen is hij met hem om de tafel gaan zitten. Hij wil wel weg, maar alleen als de SKVR zijn salaris aanvult en zijn pensioenbreuk compenseert. Dirk wil immers dat hij weggaat, voor hemzelf hoeft het niet, zeker niet vanwege de financiële nadelen.

Als Dirk die alleszins redelijke eis afwijst, zegt die collega: 'Dan blijf ik toch gewoon, ik heb het hier prima naar mijn zin.' Pas dan gaat Dirk wel akkoord, wel onder de voorwaarde dat hij een paar uur in de week besteedt aan de organisatie van een festival. Mijn collega wilde wel eerst alles op papier hebben, en ook dat ging niet meteen van een leien dakje. Eerst bleek Dirk er een eenzijdige afspraak op projectbasis van te hebben gemaakt, zodat hij hem na een jaar alsnog zou kunnen ontslaan om daarmee de verplichting van een belangrijk deel van de compensatie te kunnen ontlopen. Mijn collega heeft die mogelijkheid voorzien. Nadat de overeenkomst op papier enkele keren is aangepast, inclusief de voorwaarde dat de compensatie meteen volledig wordt uitbetaald, is hij uiteindelijk akkoord gegaan. Zijn boodschap is duidelijk: kijk heel goed uit als Dirk ook jou dergelijke voorstellen gaat doen, er kunnen addertjes onder het gras zitten.

Ruim een week na mijn vraag waar zijn reactie op mijn notitie blijft, is er een antwoord van Dirk. Zijn e-mail kruist mijn twee afscheidsbrieven, die heeft hij nog niet gelezen.

Beste Theo,

Mijn brief is vooral bedoeld als reactie op jouw idee van een 'negatieve beoordeling'. Ik snap hoe het bij jou is overgekomen en heb de behoefte je uit te leggen hoe ik het bedoel. Dat heb ik met de brief geprobeerd te doen. Het is geen antwoord op je notitie van januari. Ik zie er tegen op om uitgebreid op de notitie schriftelijk te antwoorden, mede omdat het over een verleden gaat waar ik niet bij was. Het is nu wat rustiger en wellicht dat ik er een kern uit kan pakken. Dat weet ik komende week Groet, Dirk.

Tien dagen later een tweede e-mail, de dag daarop zal hij met vakantie gaan. Inmiddels heeft hij ook mijn brieven aan de collega's gelezen.

Beste Theo,

Je brieven heb ik ontvangen. De brief naar de medewerkers is mooi, naar de collega hoofden had je de laatste alinea wat mij betreft weg kunnen laten. Positief is dat ze jouw emotie zien, om die reden is het goed dat je het zo schrijft. Begrijpen of je standpunt delen is een ander aspect. Zichtbaar is dat je de strijd aan wilt. Tegen wie? Voor wat? Welke rechtvaardiging? Waarom nog door? Voor wie? Je hebt het een groot aantal jaren goed gedaan als leider van je school. Geef niet alleen anderen de schuld over de laatste jaren. Wat zegt het over je zelf, die vraag zal je ook toe kunnen laten. Ik ben ingegaan op je verzoek om schriftelijk te communiceren over het werk. Daar maak je het jezelf makkelijk mee. Ik stel voor om er over enige tijd juist over te praten. Mij helpt dat. Ik snap dan beter wat je bedoelt. Schriftelijk is meer het uitwisselen van vaste standpunten. Praten is vloeiender en brengt weer beweging op gang. Dit is allemaal niet boos bedoeld, integendeel. Morgen ga ik op reis, na de vakantie neem ik weer contact met je op. Groet, Dirk.

Weer sla ik op tilt. 'Geef niet alleen anderen de schuld...', 'Wat zegt het over jezelf...', 'Daar maak je het jezelf makkelijk mee...' Wat is dit allemaal? Weer zo'n tactiek à la Buikhuisen? Hij wil gewoon niet reageren op mijn notitie! Wat zou hij mondeling bij onze lunchafpraak dan wel hebben gezegd?

Meerdere keren herlees ik zijn laatste e-mail, ook de dagen daarop. Telkens weer maakt het me kwaad en verward. Staat er wel wat ik denk dat er staat? Het zal overdreven lijken, en ik weet dat het helemaal geen zin heeft om je er druk over te maken, maar door de omstandigheden werkt elke opmerking uit zijn brief telkens

weer als een linkse directe. Sinds de ontmoeting op het terras is het nieuwe stress bovenop de oude, waarvan ik eerst nog zou moeten herstellen. Ik ben als een opwindpop waarvan Dirk Monsma het sleuteltje heeft. Een enkele ruk van de judas en ik loop dagenlang ononderbroken gespannen af.

Het fokt me telkens weer op. Om mezelf te overtuigen dat hij enkel onzin uitkraamt, moet ik het blijven lezen. Ik raak in paniek, niet bij wijze van spreken, het is echt paniek. Dat is voor mij een nieuw en onaangenaam fenomeen. Nooit eerder heb ik dat gevoel gekend en nu zit ik daar middenin. Ik doe dan wel moeite dat voor anderen te verbergen, maar ik kan niet peilen in hoeverre dat ook werkelijk lukt. De enkeling die ik spreek durf ik er niet naar te vragen.

Liefst zou ik direct een uitgebreid antwoord sturen, hem wijzen op de nonsens die hij schrijft. Ik weet dat het onverstandig en volkomen zinloos is, maar de drang om het wel te doen is sterk, het kost me moeite om het te laten. Die neiging compenseer ik dan maar met het noteren van de ontelbare nutteloze en overbodige reacties die in me opkomen, open deuren, andere formuleringen voor wat ik al eerder heb opgeschreven. Altijd heb ik een notitieboekje in mijn binnenzak. Midden op straat, op een terras, op de meest vreemde momenten vallen me opmerkingen en formuleringen te binnen die ik dan maar noteer. Zo'n boekje ligt ook naast mijn kussen. Het dient eigenlijk alleen om mezelf te overtuigen, en toch is het niet alleen maar onzin. Zoals het verleden uit mijn notitie dat nog steeds controleerbaar is; dat het er niet toe doet dat hij daarvan geen deel heeft uitgemaakt; ook onpartijdige onderzoekers die conflicten oplossen verdiepen zich in het verleden als dat relevant is, maar die lui zijn dan ook onpartijdig; hij wil het niet over het verleden hebben, maar het wel gebruiken om die zogenaamde kritische geluiden te kunnen suggereren; hij maakt het zichzelf maar makkelijk door dat verleden onaangeroerd te laten; 'Geef niet alleen anderen de schuld over de laatste jaren,' houdt in zekere zin zelfs een erkenning in van de problemen; kennelijk moet ik zelf bedenken wat ik niet goed zou hebben gedaan; dat onbegrijpelijke 'Daar maak je het jezelf maar makkelijk mee'; het gaat niet om 'vaste standpunten' maar

om argumenten en laat hij die nu maar eens schriftelijk gaan geven; schriftelijk kan hij zich geen gedraai permitteren; het is trouwens toch al een gotspe als hij denkt dat zijn uitspraken mij van de wijs zouden kunnen brengen; ik lijk af en toe weliswaar enigszins in de war, maar ik ben niet gek; hij onderschat en schoffeert me; wie moet wiens bedoelingen eigenlijk begrijpen...

Door de stress, de paniek en dat gemaal ontgaat mij de enige simpele boodschap: ik moet opstappen, weg wezen, doet er niet toe of ik goed of slecht heb gewerkt, ook niet of het wel of niet bizar is geweest. Daar gaat het allemaal niet om. Gewoon weg, te oud, niet meer bruikbaar. In plaats van die bedoelingen te beseffen, is het bij mij een tunnelvisie, een bewustzijnsvernuwing.

Ik blijf malen en aantekeningen maken over zijn ongelijk. Zinloos, en toch nodig omdat ik het niet kan laten. 'Praten is vloeiender en brengt weer beweging op gang...' Dat heb ik gezien ja, hoe beweeglijk hij kan zijn, draaierig is een beter woord; daarom moest hij in zijn brief in feite het een en ander terugnemen; de correspondentie die nog maar net is begonnen toont al genoeg beweeglijkheid; én dat ook nog zwart op wit, want een e-mail geldt ook als zodanig; daarom is schriftelijk communiceren nou juist zoveel beter; als het om het verleden gaat dan kan er ook helemaal geen sprake zijn van beweeglijkheid, dat kun je dan alleen maar vervalsen, het verleden staat vast en dat is controleerbaar; tegen zoveel ongerijmdheid is geen zinnige repliek mogelijk, dat genereert alleen maar nieuw gedraai; kennelijk accepteert hij wel dat beeld van het grillige gesprek op mijn laatste werkdag, want daartegen maakt hij geen bezwaar; ik wil helemaal geen strijd, ik wil mijn recht en Dirk Monsma moet dat respecteren; 'Tegen wie' en 'Voor wat' is toch duidelijk? Je hoeft geen Bismarck te zijn om tussen de regels in zijn correspondentie een oorlogsverklaring te lezen. En de ongerijmdheid maakt meteen duidelijk dat ik die zeker zal verliezen. Ontsnappen is niet mogelijk.

Zulk gemaal in mijn hoofd is niet te stoppen. Dat laat zich niet beïnvloeden, door geen enkel voornemen. Van de cassette met ontspanningsoefeningen hoor ik na een paar minuten niets meer. Eigenlijk

maakt het allemaal een heel erg domme indruk, want wie functioneert er nu niet goed; dom dat hij zich zo laat kennen, terwijl hij een belangrijke toezegging van mij inmiddels in zijn binnenzak heeft; of is het sluwheid die ik door die mist van de laatste tijd niet zie?

De gevolgen van de opstelling van Henk en Dirk zijn ook na een jaar ziekteverlof nog steeds fors. Die onzekerheid en paniekerigheid zitten me het meest in de weg. De paar mensen om mij heen wil ik niet ook tegen me in het harnas jagen, daarom blijf ik voorzichtig. Te voorzichtig, denk ik. Soms vrees ik ook dat die onzekerheid van me afstraalt, ondanks alle moeite om dat te verbergen.

De onzekerheid zit een broodnodige besluitvaardigheid over hoe te reageren en wat te doen, flink in de weg. Het maakt me te zeer afhankelijk van anderen. Ik vraag dan wel hun oordeel en krijg dat ook, maar het lijkt nogal eens in te gaan tegen wat ik er ondanks alles zelf over denk, als twee naturen die elkaar niet verdragen. En toch verlaat ik me er maar op, want elk zelfvertrouwen lijkt verdwenen, ik wantrouw elk eigen oordeel. Het optreden van Dirk veroorzaakt paniekerige reacties zonder meer. Het is niet alleen ongeloof over wat ik lees en wat ik zou moeten denken en doen, het is ook de stuurloze verwarring die al die onlogica bij me oproept.

Alles stapelt zich in deze periode ook op: het gedoe met mijn vorige huisarts, vreemde reacties van een nieuwe bedrijfsarts, een rare WAO-keuring. En daar bovenop dat louche optreden van Dirk Monsma. En dan zou ik ook nog eens moeten herstellen van de gevolgen van de oude stress, dat wat een burn-out heet te zijn.

'Het is een rat!' laat een kennis zich ontvallen die ik de correspondentie laat lezen. Aan die voor de hand liggende conclusie ben ik nog niet eens toe gekomen. Zelfs na een heel jaar ziekteverlof moet ik constateren dat wat voor anderen gewoon voor het oprapen ligt, maar moeizaam tot mij doordringt. Op dit moment loop ik zelfs voor mijzelf weg. Nuchter conclusies trekken is niet mogelijk. Onwennig, langdurig verbaasd, ongelovig. Moe op bed gaan liggen en na vijf minuten weer opveren om een aantekening te maken. Rusteloos en opgefokt ben ik.

Het is de periode waarin het lijkt dat ik mij een en ander pas echt begin te realiseren, ook al dacht ik rationeel al lang te weten wat er achter stak. Waarom veer ik dan toch 's nachts uit mijn slaap over-eind om dan pas echt te beseffen wat de bedoeling was van Myra's kritiek op die externe contacten? Natuurlijk legde zij opzettelijk geen verband met mijn afwezigheid van drie maanden en wilde ze het niet eerst bij mij checken. Logisch dat Dirk Monsma die externe contacten wilde inventariseren en niet mijn vervanging regelen. Waarom besef ik nu pas echt waarom hij plotseling zei dat ik niet naar mijn eigen functie moest solliciteren: toen kon hij de stok die hij zocht niet vinden.

Waarom dringt nu pas de achtergrond van al zijn gedraai in het gesprek op mijn laatste werkdag tot me door? Uitgesteld besef dat nu pas werkt en iets anders blijkt te zijn dan nuchter weten. Houdt zo'n burn-out dat tegen? Is ook dat vergelijkbaar met die voorzitter van een raad van bestuur die zijn mond niet meer open durfde te doen? Wat je emotioneel ervaart lijkt niet te sporen met een rationele blik. Werkt het ene trager dan het andere? Is dat bij een burn-out losgeraakt? Is het emotionele blindheid die het zicht belemmert op wat je al een hele tijd rationeel weet?

Zo gaat het ook met het doorzien van de functie van die vreemde e-mails. Hij gaat daarmee alleen door voor dat noodzakelijke extra duwtje om me van de loonlijst te kunnen schrappen.

Eind augustus, ongeveer een maand na zijn laatste e-mail, Dirk Monsma zal nu wel weer van de zomervakantie terug zijn, stuur ik hem een kort briefje, nog voordat hij met mij contact kan opnemen:

Dag Dirk,
Je brief van 9 juli en je e-mail van 31 juli j.l. zijn voor mij aanleiding om de kwestie uit handen te geven. In september zal daarom iemand van de bond contact met je opnemen.

Na de brief waarin ik Dirk vroeg voortaan maar schriftelijk te communiceren, had ik met mijn vakbond al contact opgenomen, en

inmiddels heb ik hen de correspondentie met Dirk overhandigd. Op hun advies geef ik de kwestie aan hen uit handen. Pas een maand later een reactie van Dirk:

Beste Theo,

Je brief van 23 augustus heb ik ontvangen. Mijn voorkeur heeft het om persoonlijk met je in gesprek te zijn. Desalniettemin respecteer ik je standpunt. Indien er punten zijn die met een vertegenwoordiger te bespreken zijn, zal ik dat doen.

Graag wens ik je veel sterkte.

Er volgt nog een kleine pesterij waar Dirk Monsma weliswaar niet direct zelf bij is betrokken, maar ik verdenk hem ervan er de hand in te hebben. In september werk ik 25 jaar voor de SKVR. Op het terras, inmiddels alweer twee maanden geleden, had ik Dirk daar al op gewezen. Maar ik merk er niets van. Geen dankbriefje, geen woord over hetgeen ik in die jaren heb bereikt, geen woord over de zware jaren. Niets. Bij personeelszaken weet men van niets, beweert men door de telefoon, maar ze zullen het nagaan en me terugbellen. Voor de zekerheid stuur ik de 'sectormanager bedrijfsvoering', - sinds de reorganisatie een nieuwe functie waar onder meer financiën en personeel onder vallen - een brief daarover.

Maar het beloofde telefoontje komt niet, evenmin een schriftelijke reactie. Ook niet na een herinneringsbriefje van mij aan die sectormanager. Pas na een aanmaning van de bond met de opmerking dat 'het negeren van een jubileum als zeer onzorgvuldig beschouwd kan worden', krijg ik, drie maanden na mijn eerste brief, via de bond een slappe verklaring van die sectormanager. Ik zou al een half jaar eerder 25 jaar in dienst zijn geweest, en inderdaad, hij vindt het zelf ook een 'omissie' en biedt zijn excuses aan. Via de bond. Gebruikelijk is een etentje met de directeur, schrijft hij, maar het mag ook 'iets soortgelijks zijn'. Ik moet dat maar laten weten.

Ik schrijf natuurlijk zelf terug dat die datum helemaal niet klopt. Ik ga ook niet met Dirk Monsma eten, voor hetzelfde bedrag heb ik liever een etentje met iemand met wie ik een goede relatie onder-

houd. Met dat geld ga ik met een oud-collega uit eten.

Drie maanden heeft het geduurd om die reactie te krijgen. Een volkomen overbodige pesterij, anders kan ik het niet zien. Een half jaar later lees ik in het Huisblad dat die sectormanager bedrijfsvoering is vertrokken. Daarin over zijn vertrek slechts vier woorden: 'We zullen hem missen.' Onheilspellend weinig woorden. Van een collega hoor ik later dat hij overspannen is geweest.

Henk verlamde mijn protesten enkel door te zwijgen, te ontkennen en niets te doen. Daar valt niets tegen in te brengen. Dirk Monsma is in alles de tegenpool van Henk. Hij wil iets van mij, waarmee ik zou moeten instemmen en dat probeert hij op schaamteloze wijze te bereiken. Hij heeft weliswaar lef, maar dat is louche, plat en vuil als in een ordinaire soap. Zijn gotspes gaan uiteindelijk aan mijn twijfels voorbij, net als die van begeleider Rob ter Steege. Uit opportunisme flapt hij er van alles uit dat hij later met nieuw gedraai weer moet inslikken. Dit is dus de stijl van Dirk. Dat grillige gesprek op mijn laatste werkdag, was dus geen incident.

Henk zou zich nooit zo laten kennen, ook omdat hij het waarschijnlijk niet zou durven, zeker niet zo openlijk. Hooguit doet hij iets stiekem, om buiten beeld te blijven als er gedonder van zou komen, en om er toch met het been vandoor te kunnen gaan. Maar net als Henk is ook Dirk ongrijpbaar, je kunt kennelijk nergens op rekenen. De zwijgzaamheid van Henk is laf, de brutaliteit van Dirk louche.

En waar heb ik deze behandeling aan te danken? Het enige dat ik kan bedenken is dat ik niet meteen uit mijzelf de benen heb genomen. Bezwaren heb ik nog niet eens kunnen maken, ik heb alleen afwijzend gereageerd op zijn leugens en suggesties. Ik heb nog niet eens eigen wensen of eisen er tegenin kunnen brengen, tot nu toe is het allemaal van Dirk gekomen. Van een 'volgende stap' is geen sprake geweest, zelfs niet van een eerste stap.

Dirk Monsma had het op een heel andere manier kunnen aanpakken, het in de eerste plaats met open vizier bespreken. In plaats van dat gedraai en al die kulargumenten had hij gewoon heel legitiem

kunnen aanvoeren dat het nieuwe beleid om frisse ideeën vraagt en om die reden om jonge hoofden. Ook de grootste dwarsligger had daartegen moeilijk bezwaar kunnen maken. En laat die dwarsligger eventueel maar gewoon solliciteren, dan kan alsnog iemands geschiktheid al dan niet blijken. Al dat draaierige gedoe is dan helemaal niet nodig. Met fatsoen had hij kunnen zeggen: laten we die beroerde tijd fatsoenlijk afsluiten, en een acceptabele regeling treffen die recht doet aan jouw inzet, vooral gedurende de zware jaren.

Dat zou de SKVR nauwelijks meer hebben gekost, want nu heeft hij gedurende een heel jaar ziekteverlof mijn volledige salaris moeten doorbetalen. En dan was hij gewoon rechtvaardig geweest. Dat zou mij geen nieuwe stress bovenop de oude hebben bezorgd. Waarom dan dit bedenkelijke gedoe?